

Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Jana Slavíčka "Ze světa podnikání do světa plánované distribuce. Sonda do vývoje českého spotřebního družstevnictví v letech 1945-1956 (kraj Ústí nad Labem)", Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Praha 2015, 296 s. rukopisu včetně příloh.

OBSAH A CÍL PRÁCE

Mgr. Jan Slavíček se v předložené disertační práci zabýval problematikou českého spotřebního družstevnictví v letech 1945-1956. Zaměřil se na tu jeho vývojovou fázi, během které spotřební družstva přecházela z etapy postavené na konkurenci volného trhu a opírala se o starší družstevní tradice, do etapy charakterizované postupným negováním tržního hospodářství a s tím souvisejícím vzrůstajícím vlivem státního řízení, které přešlo poté do vytvoření systému centrálně plánované ekonomiky uplatňované v kontextu nastolení totalitárního režimu a sovětizace československé společnosti. Téma pojal ve dvou úrovních – makroekonomické a mikroekonomické – tedy zkoumal jednak trendy ve vývoji spotřebního družstevnictví z pohledu celorepublikové úrovně, a jednak na základě vývoje jednotlivých družstev, a to na příkladu tehdejšího kraje Ústí nad Labem. Základní otázkou, na jejíž výklad se autor zaměřil, bylo, zda spotřební družstevnictví mělo možnost se dále rozvíjet v nových podmínkách po roce 1945 a po únoru 1948, zda mohlo plnit své funkce či zda nabylo funkcí nových. Pokusil se vysvětlit, zda v nových politických, hospodářských a sociálních podmínkách mělo spotřební družstevnictví ještě vůbec své vlastní hospodářské opodstatnění. Uvedené problémy zkoumal autor v rámci řady dílčích podotázek, které sestavil do několika tematických okruhů. V prvním se zaměřil na vývoj organizační struktury spotřebního družstevnictví, kdy se pokusil zpřesnit poznání vývoje organizace družstev, jak na centrální, tak i okresní úrovni. Položil si důležitou otázku, zda si družstva zachovala určitou míru vlastní organizační autonomie, nebo zda musela v tomto ohledu přijímat rozhodnutí shora a jako roli v tomto procesu sehrál nový zastřešující orgán Ústřední rada družstev. Druhý okruh problémů byl věnován roli družstev v československé ekonomice, zda družstva měla zejména ve fázi upevňujícího se komunistického režimu nějaký prostor pro vlastní rozhodování a iniciativu či do jaké míry se zvyšovala jejich podřízenost státu. Poukázal též na zajímavý fakt, že konzumní družstva sehrála zásadní roli při socializaci soukromého maloobchodu. Dalším tematickým celkem, který byl v práci sledován, byl vztah mezi spotřebními družstvy a komunistickou stranou. Autor se zaměřil na zkoumání nástrojů, jejichž pomocí komunisté družstva kontrolovali, jak zasahovala do činnosti a řízení družstev například kádrová politika, jako úlohu měly závodní organizace KSČ, jaká byla role státních orgánů a ministerstev. Dalším důležitým okruhem zkoumaných otázek byl vývoj a proměny hospodářské činnosti a hospodářských

výsledků družstev, zejména v době přechodu k centrálnímu plánování a utužení tohoto systému v první polovině 50. let. Lze konstatovat, že autorovi se podařilo velmi přesně vysvětlit proměny obsahu, forem a úlohy českých spotřebních družstev z formátu autonomních podnikatelských subjektů v podřízené složky státem organizované distribuce. Autor analyzuje tyto proměny v jejich jednotlivých fázích a zasazuje je do širšího kontextu procesu sovětizace, vytváření systému centrálně plánované ekonomiky a celkového hospodářského, sociálního a politického vývoje ČSR ve sledovaném období. Výsledkem je velmi zasvěcený a původní výklad procesu v podstatě postupného úpadku tradičního spotřebního družstevnictví jako živého a svébytného hospodářského, obchodního a sociálního mechanismu a jeho vynucené přeměny do článku státem řízené distribuce.

VĚCNÉ ZPRACOVÁNÍ

Autor při zpracování náročného a časově rozsáhlého a svým obsahem a charakterem svébytného tématu prokázal osobitý tvůrčí přístup. Správně a přesně v práci argumentuje a pracuje relevantně s odbornými a dobovými termíny. Práce má přesně vymezenou a také dodržovanou logickou strukturu, též fundované teoretické a metodologické ukotvení, a to zejména v podobě kombinace makroekonomického a mikroekonomického pohledu. J. Slaviček prokázal též precizní odbornou vybavenost při práci s prameny a literaturou. Lze ocenit, že autor kriticky poukázal na fakt, že na rozdíl od věcných a obsahově a odborně fundovaných přehledů a literatury věnovaných problematice družstevnictví před rokem 1948, které přinášely kompetentní vhled do družstevní problematiky, práce s družstevní tematikou, které vyšly v období komunistického režimu, byly výrazně poznamenány duchem ideologizace. Upozornil, že informace obsažené v těchto titulech jsou často neúplné a ideologicky instrumentalizované směrem k družstvům i k širší veřejnosti.

FORMÁLNÍ A JAZYKOVÉ ZPRACOVÁNÍ

Z hlediska formálního a jazykového zpracování lze práci vysoce ohodnotit. Ocenit lze též přesné dodržení pravidel citací a odkazů na literaturu i celkovou grafickou úpravu textu, v neposlední řadě též i pečlivě zpracované a upravené přílohy.

STRUČNÝ KOMENTÁŘ HODNOTITELE

Práce je velmi promyšleně a logicky strukturována, oceňuji, že autor kladl důraz i na výklad a objasnění legislativních spojitostí a souvislost. Předloženou práci považuji za obsahově proporcionální, tematicky širokou a zajímavě pojatou a zvládnutou metodicky na odpovídající vědecké úrovni. Oceňuji kapitolu o zavádění sovětských zkušeností do organizace a činnosti

spotřebních družstev a o pokusu vytvořit samostatná venkovská spotřební družstva (selpa) a jejich sítě, dále analýzu zaměstnaneckého profilu členů družstev, přiblížení lokálního sociálního a kádrového profilu družstevníků, velmi zajímavá je též například sonda do činnosti děčínského družstva Sociakol v letech 1945-1950. Výběr tématu disertační práce Mgr. Jana Slavička pokládám za závažný. Autor prokázal seriózní odborný zájem o téma, které zpracoval jako původní a rozsáhlou autorskou studii založenou zejména na rozsáhlém systematickém archivním výzkumu a studiu literatury. V tomto ohledu se jeví předložená práce jako původní, novátorská a zároveň podnětná pro další bádání v domácím a mezinárodním měřítku. Práce má jasné obsahové i koncepční vymezení, a jak z hlediska vymezení obecné roviny problematiky tak i výkladu konkrétních problémů je zajímavě pojatá a zpracovaná. Autor zároveň prokázal, že je schopen zpracovat výsledky svého bádání na požadované vysoké odborné a metodologické úrovni, zařadit je do širšího dobového kontextu a orientovat se v dané problematice.

OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ

Zásadní připomínky k práci nemám. Otázka k autorovi – zvažuje pokračování ve výzkumu dané problematiky?

DOPORUČENÍ K OBHAJOBĚ

Předkládaná práce disertační práce Mgr. Jana Slavička "Ze světa podnikání do světa plánované distribuce. Sonda do vývoje českého spotřebního družstevnictví v letech 1945-1956 (kraj Ústí nad Labem)" svým zpracováním a obsahem splňuje požadovaná odborná kritéria disertační práce, a proto ji d o p o r u č u j i k obhajobě.

NÁVRH KLASIFIKACE

Prospěl.

Prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc.

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i.

V Praze 19. června 2015